

בראשית פרק לה

(ט) ויקרא אלהים אל יעקב עוד בבואו מפדן ארם ויברך אותו: (י) ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל: (יא) ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלצוך יצאו: (יב) ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתגנה ולזרעך אחריך אתן את הארץ: (יג) ויעל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו: (יד) ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו מצבת אבן ויסד עליה נסך ויצק עליה שמן: (טו) ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר אתו שם אלהים בית אל: (טז) ויסעו מבית אל ויהי עוד כפרת הארץ לבוא אפרתה ותלד רחל ותקש בלדתה: (יז) ויהי בהקשתה בלדתה ותאמר לה המלדת אל תיראי כי גם זה לך בן: (יח) ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין: (יט) ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה הוא בית לחם: (כ) ויצב יעקב מצבה על קברתה הוא מצבת קברת רחל עד היום: (כא) ויסע ישראל ויט אהלה מהלאה למגדל עדר: (כב) ויהי בשכן ישראל בארץ הוא ויילך ראוּבֵן ויששכר את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל פ ויהיו בני יעקב שנים עשר: (כג) בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולן: (כד) בני רחל יוסף ובנימין: (כה) ובני בלהה שפחת רחל דן ונפתלי: (כו) ובני זלפה שפחת לאה גד ואשר אלה בני יעקב אשר ילד לו בפדן ארם: (כז) ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע הוא חברון אשר גר שם אברהם ויצחק: (כח) ויהיו ימי יצחק מאת שנה ושמנים שנה: (כט) ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו ועשו יעקב בניו:

רש"י

(ט) **עוד** - פעם שני במקום הזה, אחד בלכתו ואחד בשוּבו: **ויברך אותו** - ברכת אבליים: (י) **לא יקרא שמך עוד יעקב** - לשון אדם הבא במארב ועקבה אלא לשון שר ונגיד: (יא) **אני אל שדי** - שאני כדאי לברך, שהברכות שלי: **פרה ורבה** - על שם שעדיין לא נולד בנימין ואף על פי שכבר נתעברה ממנו: **גוי** - בנימין: **גוים** - מנשה ואפרים שעתידיים לצאת מיוסף, והם במנין השבטים: **ומלכים** - שאול ואיש בשת שהיו משבט בנימין, שעדיין לא נולד. (ופסוק זה דרשו אבנר כשהמליך איש בושת, ואף השבטים דרשוהו וקרבו בנימין, דכתיב (שופטים כא א) איש ממנו לא יתן את בתו לבנימין לאשה, וחזרו ואמרו אלמלא היה עולה מן השבטים לא היה הקב"ה אומר ליעקב ומלכים מחלצוך יצאו: **גוי וקהל גוים** - שגוים עתידיים בניו להעשות כמנין הגוים שהם שבטים אומות, וכן כל הסנהדרין שבעים. דבר אחר שעתידיים בניו להקריב איסור במות כגוים בימי אליהו): (יג) **במקום אשר דבר אתו** - איני יודע מה מלמדנו: (טז) **כברת הארץ** - מנחם פירש לשון כביר, רבוי, מהלך רב. ואגדה בזמן שהארץ חלולה ומנוקבת ככברה שהניר מצוי, הסתיו עבר, והשרב עדיין לא בא. ואין זה פשוטו של מקרא, שהרי נעמץ מצינו (מ"ב ה יט) וילך מאתו כברת ארץ. ואומר אני שהוא שם מדת קרקע כמו מהלך פרסה או יותר, כמו שאתה אומר (ישעיה ה י) צמד כרם, (לעיל לג ט) חלקת שדה, כך במהלך אדם נותן שם מדה כברת ארץ: (יז) **כי גם זה** - נוסף לך על יוסף. ורבותינו דרשו עם כל שבט נולדה תאומה, ועם בנימין נולדה תאומה יתירה: (יח) **בן אוני** - בן צערי: **בנימין** - נראה בעיני לפי שהוא לבדו נולד בארץ כנען, שהיא בנגב כשאדם בא מארם נהרים, כמו שנאמר (במדבר לג מ) בנגב בארץ כנען, (לעיל יב ט) הלוך ונסוע הנגבה: **בנימין** - בן ימין, לשון (תהלים פט יג) צפון וימין אתה בראתם, לפיכך הוא מלא: (כב) **בשכן ישראל בארץ ההוא** - עד שלא בא לחברון אצל יצחק ארעוהו כל אלה: **וישכב** - מתוך שבלבל משכבו מעלה עליו הכתוב כאלו שכבה. ולמה בלבל וחלל יצועיו, שכשמתה רחל נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים ונתנה באהל בלהה, בא ראובן ותבע עלבון אמו, אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי, לכן בלבל: **ויהיו בני יעקב שנים עשר** - מתחיל לענין ראשון משנולד בנימין נשלמה המטה, ומעתה ראויים להמנות, ומנאן. ורבותינו דרשו ללמדנו בא שכולן שוין, וכולן צדיקים, שלא חטא ראובן: (כג) **בכור יעקב** - אפילו בשעת הקלקלה קראו בכור: **בכור יעקב** - בכור לנחלה, בכור לעבודה, בכור למנין, ולא נתנה בכורה ליוסף אלא לענין השבטים שנעשה לשני שבטים: (כז) **ממרא** - שם המישור: **קרית הארבע** - שם העיר ממרא קרית הארבע איל מישור של קרית ארבע. ואם תאמר היה לו לכתוב ממרא הקרית ארבע, כן דרך המקרא בכל דבר ששמו כפול, כגון זה, וכגון בית לחם, אבי עזר, בית אל, אם הוצרך להטיל בו ה"א נותנה בראש התיבה השניה (ש"א טז א) בית הלחמי, (שופטים ו כד) בעפרת אבי העוזרי, (מ"א טז לד) בנה חיאל בית האלי: (כט) **ויגוע יצחק** - אין מוקדם ומאוחר בתורה, מכירתו של יוסף קדמה למיתתו של יצחק שתים עשרה שנה, שהרי כשנולד יעקב היה יצחק בן ששים שנה, שנאמר (לעיל כה כו) ויצחק בן ששים שנה וגו', ויצחק מת בשנת מאה ועשרים ליעקב, אם תוציא ששים ממאה ושמונים שנה, נשארו מאה ועשרים, ויוסף נמכר בן שבע עשרה שנה, ואותה שנה שנת מאה ושמונה ליעקב. כיצד, בן ששים ושלש תבריך, וארבע עשרה שנה נטמן בבית עבר, הרי שבעים ושבע, וארבע עשרה עבד באשה, ובסוף ארבע עשרה נולד יוסף, שנאמר (לעיל ל כה) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו', הרי תשעים ואחת, ושבע עשרה עד שלא נמכר יוסף הרי מאה ושמנה. (עוד מפורש מן המקרא משנמכר יוסף עד שבא יעקב מצרימה עשרים ושתים שנה, שנאמר (להלן מא מו) ויוסף בן שלשים שנה וגו', ושבע שנים שובע ושנתיים רעב הרי עשרים ושתים, וכתוב ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה נמצא יעקב במכירתו מאה ושמונה):

בראשית פרק יז

(ה) וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ אֲבָרְכֶם וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרְכֶם כִּי אֲבָרְכֶם וְהָיָה גוֹיִם נִתְּתִיךָ : ...
 (טו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אֲבָרְכֶם שְׂרֵי אֲשַׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׂרֵי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ :

רש"י

(ה) **כי אב המון גוים** - לשון נוטריקון של שמו. ור"י שיהיה בו בתחלה, שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו ועכשיו אב לכל העולם, לא זזה ממקומו, שאף יו"ד של שרי נתרעמה על השכינה עד שנתוספה ליהושע, שנאמר (במדבר יג טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע: (טו) **לא תקרא את שמה שרי** - דמשמע שרי לי ולא לאחרים כי שרה סתם שמה, שתהא שרה על כל:

מסכת ברכות דף יב ע"ב – יג ע"א

משנה. מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא. שנאמר: (דברים ט"ז) למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך - הימים, כל ימי חייך - הלילות; וחכמים אומרים: ימי חייך - העולם הזה, כל - להביא לימות המשיח.

גמרא. תניא, אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח? והלא כבר נאמר: (ירמיהו כ"ג) הנה ימים באים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם! - אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומו, אלא שתהא שעבוד מלכות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו. **כיוצא בו אתה אומר: (בראשית ל"ה) לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך. [דף יג ע"א] לא שיעקר יעקב ממקומו, אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו;** וכן הוא אומר: (ישעיהו מ"ג) אל תזכרו ראשונות וקדמניות אל תתבוננו, אל תזכרו ראשונות - זה שעבוד מלכות, וקדמניות אל תתבוננו - זו יציאת מצרים, (ישעיהו מ"ג) הנני עשה חדשה עתה תצמח - תני רב יוסף: זו מלחמת גוג ומגוג. משל, למה הדבר דומה - לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה זאב; פגע בו ארי וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה ארי; פגע בו נחש וניצל ממנו, שכח מעשה שניהם והיה

מספר והולך מעשה נחש; אף כך ישראל - צרות אחרונות משכחות את הראשונות: (דברי הימים א' א') אברם הוא אברהם, בתחלה נעשה אב לארם, ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו. שרי היא שרה, בתחלה נעשית שרי לאומתה, ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כולו. תני בר קפרא: כל הקורא לאברהם אברם - עובר בעשה, שנאמר: (בראשית י"ז) והיה שמך אברהם. רבי אליעזר אומר: עובר בלאו, שנאמר: (בראשית י"ז) ולא יקרא עוד [את] שמך אברם. אלא מעתה הקורא לשרה שרי הכי נמי? - התם, קודשא בריך הוא אמר לאברהם: (בראשית י"ז) שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה. - אלא מעתה, הקורא ליעקב יעקב הכי נמי? - שאני התם, דהדר אהדריה קרא, דכתיב (בראשית מ"ו) ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב. מתיב רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר זבידא: (נחמיה ט') אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם! - אמר ליה: התם נביא הוא דקא מסדר לשבחיה דרחמנא מאי דהוה מעיקרא. הדרן עלך מאימתי.

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.

Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.

עין איה להרא"ה קוק זצ"ל – מסכת ברכות (חלק א')

קעב. כיוצא בו אתה אומר לא יקרא עוד שמך יעקב כי אם
 ישראל יהי שמך. לא שיעקר יעקב ממקומו, אלא ישראל
 עיקר ויעקב טפל לו. האדם הפרטי והעולם הם דומים בהנהגתם
 לשלימותם. באדם ישנם כוחות טובים ורעים, הרעים כשהם
 יוצאים לפעול אם יהיו מעוכבים שלא יצאו כלל אל הפועל, יהיו
 5 הרבה דברים טובים חסרים שצריך להם כח הכוחות הרעים
 וחזקתם וקשיותם. אמנם אם יצאו בלא שום מונע, יעברו גבול
 ויביאו את העולם למצב נשחת מאד. בתורה נרמז, כי יצא
 תחילה עשו, שהוא הנושא של הכוחות הגסים, אמנם יעקב לא
 מנע יציאתו, אבל ידו אוחת בעקב עשו, שלא ילך כרצונו בלא
 10 גבול. אמנם כאשר הכוחות הרעים יצאו אל הפועל, אין די כמה
 שהכוחות הטובים לא יניחו אותם לעבור גבול, כ"א העיקר הוא
 שצריך שיסורו למשמעת הטוב ויהי הטוב השר והשליט עליהם,
 אז תצא ההשתלמות בכל הדרה, וע"ז יורה שם ישראל שבא
 15 אח"כ כ"י שרית עם אלהים ועם אנשים¹. ע"כ גם בהיות הטוב
 עסוק בסידור הכוחות הרעים צריך הוא מ"מ לשום מתג ורסן
 שלא יפרצו גבול להתחזק יותר מדאי במציאותם. כי אם יהיו
 חזקים יותר מדאי לא יסורו למשמעתו, ע"כ יעקב טפל לישראל.
 גם בכלל העולם לא הי' אפשר שכלול העולם בשום אופן לבא,
 20 כ"א בהתחזק ג"כ הכוחות החומריים ואפי' הפחותים שבהם,
 ובאו ע"י אנשים שלא השכילו לאחוז בטוב ולשאוף לשלימות
 האמיתית. כחן של ישראל שהודיעו דעת ד' ודרכיו, שהם צדקה
 ומשפט וחסד בעולם, שם רסן שלא יוסיף הרע להגדיל עקב
 יותר מדאי ולשלול לגמרי את רוח הנדיבה של האדם. אמנם כ"ז
 25 שישראל בגולה, פועלת פעולתו זאת בהעלם ומועלת עכ"פ
 להשביח² שאון גלי רעת הירוס המוסר וחוזק הרשע. אבל
 כשירים ד' קרן עמו, אז יהיו גם המסדרים את הכוחות החומריים
 הנתונים לכל עמי הארץ, איך יפעלו כל אחד לתכלית למען הטוב
 והצדק. ע"כ ילכו עמים רבים אל הר ד' ואל בית אלהי יעקב,
 30 לאמר יורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו³. ומ"מ גם אז לעת
 השלימות הכללית, שיהי' העיקר הסידור השלם, צריך יהי'
 להנהיג סדר ג"כ כדי שלא יתרומם הרע החומרי המביא
 לפריעת מוסר ולשבור מוטות הצדק, כאמרם ז"ל⁴ "כי הנער בן
 מאה שנה ימות והחוטא בן מאה שנה יקולל"⁵ באו"ה כתיב,
 35 וכישראל נאמר⁶, "בלע המות לנצח ומחה ד' אלהים דמעה מעל
 כל פנים".

קעב. 1. בראשית לב כח. 2. תהילים פט י. 3. עפ"י ישעיה ב ג. 4. סנהדרין צא ב. 5. ישעיה ס"ה כ. 6. שם כה ח.